

Рашко В. Јовановић

ЈОВАН СТЕРИЈА
ПОПОВИЋ

Серија ЗВЕЗДАНИ ЧАСОВИ
Уредник Владимир Б. Поповић
Редитељ Александар Пантелић



РАШКО В. ЈОВАНОВИЋ, рођен у Београду 18. VIII 1932. где се и школовао: 1951. матурирао у Трећој мушкој гимназији, 1955. дипломирао југословенску књижевност и српскохрватски језик на Филозофском факултету. Докторирао 1968. на Филозофском факултету у Београду са тезом *Иво Војновић – животи, џенеза, анализа и оцена дела*.

Аутор је књига: *Иво Војновић*, библиотека "Раднички универзитет", "Рад", Београд 1964; *Иво Војновић – животи и дело*, Институт за књижевност и уметност, "Студије и расправе", књ. X, Београд 1974; *Позоришће и драма*, библиотека "Човек и реч", Београд 1984; *125 љодна Народноџ љозоришћиа у Беоџраду* (са Олгом Милановић и Зораном Т. Јовановићем), Галерија Српске академије наука и уметности, Београд 1994; *Један друџи Нушић*, Смедерево 1998.

За извођења у позоришту драматизовао више поетских и прозних дела: *И ја сам као врело*, стихови Владимира Назора (Театар поезије у Београду, 1967), Петар Петровић Његош, *Горски вијенац* (Театар поезије у Београду, 1970), *Тамнине*, проза Зарије М. Поповића (Аматерско позориште, Гњилане, 1997).

Аутор више радио-драма и драматизација, које је емитовао Радио-Београд: *125 љодина Народноџ љозоришћиа у Беоџраду*, *Франише д'Ейере*, *Јован Дучић*, *Милорад Ј. Миџировић*, *Свејџозар Ђоровић*, *Милорад Појовић Шайчанин*, *Косћиа Трифковић*, *Бранислав Ђ. Нушић* (у серији "Звездани часови"), *Судбини ујркос – Ојћо Клемјерер*, *У џираџању за модерном ојћером*, *Следбеник Гусћиава Малера*, *Срјски Орфеј*, *Гласови обојени сћирим злаћом* и др.

За Телевизију Београд написао сценарија за две епизоде серије "Татар у Срба": *Позоришће се рађа у Беоџраду* и *Прелазак у XX век – Бранислав Нушић* (1995) и за емисију о Београдској опери (за сателитски програм).

Рашко В. ЈОВАНОВИЋ

ЈОВАН СТЕРИЈА ПОПОВИЋ

ЛИЦА

ЈОВАН СТЕРИЈА ПОПОВИЋ

ГОСПОБА ПЕТРОНИЈЕВИЋ

АТАНАСИЈЕ НИКОЛИЋ

ПЕТАР РАДОВАНОВИЋ

МАКСИМ БРЕЖОВСКИ

МИЛОВАН, фамулус у попечитељству просвештенија

МУШКИ ГЛАС I

МУШКИ ГЛАС II

ЖЕНСКИ ГЛАС

АЛЕКСАНДАР ШАНДОР КУМАНОВИЋ

АЛЕКСАНДАР ВОЛИЋ

ГЕОРГИЈЕ ДЕМЕТАР

АРСЕНИЈЕ ГАВРИЛОВИЋ

ВЛАДИКА СТЕФАН ПОПОВИЋ

СТЕРИЈА:

(Вајкајући се)

Што ми вреди повољно мненије попечитеља просветенија Алексе Јанковића када је и он одступити са положаја морао услед толике вике на нас, Швабе, како нас не само Паризлије него и ини зову... Он баш лепо ми приписује у “кондуит-листи”... Вели да сам способности врло добре... Чекај да поново прочитам

(Чујући)

“Способности врло добре, тачности и прилежанија отлично доброг; нарави врло добре, владања примерно моралног и опхожденија сваке похвале достојног. Осим отправања своји(х) званични(х) дела занимао се и са списавањем дела за изображеније и поправленије нарави народа српског, и осим тога у призренију просвете народне тако му је дух народа српског добро познат, да ће он, ако од стране Правитељства потпомаган буде, велике ползе изображенију народном принети.” – Хм!... Ко ће мене, Швабу, овде потпомагати? Сада је на место Јанковићево за попечитеља постављен Стефан Стефановић Тенка. Мени се ово мењање попечитеља веће досадило... Зато ћу и ја одступити из службе!...

(Пребира њо харџијама)

– Но, шта је ово? Ах, то је моје предложеније Совјету да се у Србији дозволи потпуна слобода печатње... Слобода печатања и издавања новина и књига... Да, да, то морам потписати са данашњим даном, док још нисам упутио своје одступљеније на службу. Дакле:

(Пише)

У Београду, дне 11. марта лета 1848. – Јован Стерија Поповић. Тако!... А сада и оставка на службу...

(Размишљајући)

Образложићу је намеренијем да из Србије одем и вратим се у родни Вршац... Да, да, тако ће најбоље бити!

*(Пише)**Куцање на вратиима.*

СТЕРИЈА:

Слободно!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: (*Оћварајући враћа*)
Добар дан, господине Стерија! Како сте? Чини ми се да сте нешто срдити!

СТЕРИЈА: Срдит! Може бити! Како се не бих срдио, госпођо Петронијевић, кад ме Швабом називљу!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: И-ју!... Швабом, велите? А ко то? Ја тако нешто нисам чула!...

СТЕРИЈА: Ви, може бити, нисте, али ја јесам!...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Ја сам, господине, о Вама само најлепше слушала! Особито после оног Вашег удивитељног представљења *Сан Краљевића Марка*, које је све Србље у срце дирнуло и на којем сам просто уживала... А тек она песма, коју у представљењу пева Станоје Главаш, Устај, устај, Србине... Ја сам се од миља расплакала! Шлезингерова музика напросто је дивна! – Како Вас после таквог представљења могу звати Швабом? Не дајте се срдити, господине Стерија!... Него, ја сам дошла упитати Вас желите ли да вам наредим кафу?

СТЕРИЈА: Хвала, госпођо Петронијевић, хвала!... Позно је за кафу... Него, добро је да Вам соопштим како ћу ускоро напустити Ваш квартир, јер се каним у Вршац вратити...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: И-ју, забога, господине Стерија! Да Вас ја нешто нисам увредила? Или Вам, може бити, овде удобно није?

СТЕРИЈА: Далеко од тога, госпоја Петронијевић!... Мени је у вашем дому увек пријатно било... Та и сами знате колико ме ова Улица Два бела голуба сећа на мој Вршац и како ми је увек мило било долазити овом дому!...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Ви сте много к срцу примили садашње прилике наше...

СТЕРИЈА: Мислим овде остати, госпоја Петронијевић, до Ускрса. У надежди сам да ће ми тада бити испечатана књига мојих новијих позоришних дела у којој ћу објавити две драме – *Сан Краљевића Марка* и *Светислав и Милева*...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Знам да су та Ваша дела у књигопечатњи, ја сам се дала пренумерисати на ту књигу...

СТЕРИЈА: *(Пријатно дирнути)*
Нисте морали, ја бих Вам први примерак из књигопечатње на дар донео!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: А што ћете, пошто књига отпечатана буде, чинити?

СТЕРИЈА: Чекам и надам се да ће тада и моју оставку на службу у Попечитељству просвештенија, коју им управо упућујем, уважити... А сад ми ваља писмом јавити се брату да ми припреми квартир у Вршцу камо ћу, може бити, већ месеца јунија доћи...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Извините, господине Стерија, ја се распричала... Жао ми је што се постојано решили да напустите наш Београд... Лака Вам ноћ и гледајте се приклонити да останете ипак овде!

СТЕРИЈА: Лаку ноћ, госпоја Петронијевић! Ја ћу још мало радити па ћу на починак!...

Запварање вратица.

СТЕРИЈА: Хм!... Сад ми ваља написати писмо брату...
(Пресавија шабак и тише шкрићавим пером, гласно чиијајући иица је написао)
“Љубезни Ђоко, овом ћеш се писму чудити, док га прочиташ. Мој Попечитељ, Алекса Јанковић, дао је резигнацију због тога што је вика на нас Швабе. На његово место постављен је Тенка. Мени се ово мењање попечитеља досадило и с новим нерадо служим, па сам зато и ја дао оставку или резигнацију. Сад сам, хвала Богу, слободан. Књаз то још није потврдио, и отишао је данас у Крагујевац. Ја пак остајем овде до Ускрса, докле ми књига готова буде, и велике недеље ево ме тамо сасвим. Само квартир справљај. Код нас је до сада мирно, а оће ли ова политичка колера и преко Саве и Дунава прећи видићемо. Сад остани здрав и на миру, то ти жели твој брат Јоца.” – Хм! Тако, да ставим још и датум: Београд, 11. марта 1848! – А кад сам из Крагујевца у Београд дошао ни помишљао нисам да ће се овако штогод моћи десити... Још ми је у сећању

успех првог позоришног представленија у Београду, пре седам година, почетком децембра 1841, када је у Театру на Ђумруку први пут приказана моја трагедија *Смрти Стефана Дечанскога*... Колико је само пљескања било... И добри Атанасије Николић сијао је од задовољствија! Боже, колико сам пријатних тренутака имао у Београду, и то у театру, а колико тек непријатних у попечитељству!

Преишање у амбијенту позоришне дворане. Жагор кроз који се све развија чује говор са сцене.

Сцена из "Смрти Стефана Дечанског". Одушевљени аплауз. Појом разговор кроз жагор публике.

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: Моје честитање, брате Јоцо!... Нисмо могли боље почети!...

СТЕРИЈА:

Хвала, драги мој Атанасије, најлепше ти хвала! Али, зар одиста мислиш да се није могло боље почети?

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: Не треба ту много размишљати, драги Јоцо... Јеси ли чуо само колики је био аплауз захвалних гледатеља? То је само потврда да се твоје жалостно позорје *Смрти Стефана Дечанског* одиста свидело гледатељима.

СТЕРИЈА:

Ја сам срећан што се новозаведено позориште српско у Београду мојим делом отворило, али не знам хоћу ли ово дело и печатати...

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: За ползу српскога рода треба ово позорје, после оваквога успеха, свакако, мој Јоцо, да у печатњу даш!...

СТЕРИЈА:

Али, драги мој Атанасије, и сам добро знаш да је већ епос истог садржаја са стране господина доктора Суботића издан...

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: Не видим у чему би сметња била да и ти, брате Јоцо, издаш свој...

СТЕРИЈА:

Али ја не желим читатељима Суботићевог дела утисак ослабити...

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: Али ти ћеш, пошто књигу печаташ, утисак својих захвалних гледатеља само појачати!...

- СТЕРИЈА: Али, драги мој Атанасије, ја никако не одобравам да се један исти предмет на сто начина описује, као Видовдан, Бој на Косову, Цар Лазар, Милошијада, Лазарица и ини, тако да читатељ, па и гледатељ, у забуну не зна, шта ће о томе да мисли, и коме да верује...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: (*Жустиро*)
Али, и сам си се, Јоцо, уверио вечерас да је твоје дело представљано на особито задовољство гледатеља. А ја сам уверен да ће тако бити и сваки пут када се представленије буде повторило! А к томе, твоје позорје се са епосом Суботићевим прилично слаже, тако да се читатељи, сигуран сам, неће у забуну наћи...
- СТЕРИЈА: Добро, добро, брате Атанасије, саклонио си ме да за печатњу припремим *Смрти Сјефана Дечанског*...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Припреми, свакако! А ми ћемо настојати још који пут приказати то позорје овде у Театру на ђумруку, јер ће увек бити нових гледатеља. Искуство ме учи да наши људи воле гледати призоре из српске прошлости, ма какви они били, жалосни или ведри...
- СТЕРИЈА: Видим да је заиста тако!... О томе свиде ли се моја жалосна позорја гледатељима досад нисам могао тачно судити, јер нисам видео ни једну од представа Летећег дилетантског позоришта у Загребу, које је од мојих жалосних позорја извело *Милоша Обилића или Паднуће српскога царсџива* и *Светислава и Милеву*...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Буди, брате Јоцо, сигуран: гледатељима се твоја жалостна позорја свиде, може бити и више од веселих позорја! Него, ја те, брате, молим, припреми још које од твојих позорја да их припремимо за приказивање у овом нашем театру који смо тако лепо вечерас отворили...
- СТЕРИЈА: Хоћу, Атанасије, хоћу!... Осокољен сам овако лепим одзивом гледатеља!
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Ни часа немој чекати!... Шта нам намераваш донети?
- СТЕРИЈА: Морам најпре рукописе корегирати, а неке, брате мој, дотерати па и прерадити...

- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Имаш ли још које жалостно позорје приготовљено?
- СТЕРИЈА: Намеравам вам бесплатно уступити поред *Смртии Сидефана Дечанског* још и весела позорја *Женидба и удадба, Превара за превару и Волшебни маџарац...*
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Ма, чујеш ли, Јоцо, што те питам: имаш ли још које жалостно позорје?...
- СТЕРИЈА: (*Присећајући се*)
Имам једно, из народног живота... Могу га одмах донети, досад нигде није играно. *Ајдуци* му је наслов.
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Молим те, што пре га донеси! Одмах ћемо почети да га припремамо за упризореније...
- СТЕРИЈА: Ти, брате Атанасије, као да не љубиш весела позорја?
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Није тачно, склон сам ја и веселим позорјима... Ништа, брате лепше него чути и видети како се гледатељи смеју... А знам да си са веселим позорјима имао досад успеха, особито у Загребу, и то са *Тврдицом*... Није ли тамо један критичар написао како би ако само хтеднеш, ти, Јоцо, бити могао оно што је Коцебу Немцима!
- СТЕРИЈА: (*Задовољно*)
Да, да, али ми је тај исти критичар у Даници илирској замерао на језику.... А ја сам језику увек придавао велику пажњу, особито у *Тврдици*... Писао сам га онако како је мој отац говорио а то је чудна србо-греческа мешавина и још понешто...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Важно је, драги Јоцо, да твоја дела наши гледатељи добро разумеју...
- СТЕРИЈА: То је управ најважније, јер театар је лек за болести моралне!
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Сагласан сам са твојим мненијем, драги Јоцо, али морамо имати шта играти... Ако немаш чега новог, одобри нам да играмо и нека дела што си писао пређе...

- СТЕРИЈА: Највише волим да ти донесем штогод ново! Сада ћу завршити једно весело позорје, па ако будем задовољан донећу ти...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Донеси и неки превод... Ја се вазда залажем за наше изворне комаде, јер они најпре могу бити најбољи лек за болести моралне, како ти велиш... Ако нема увек добрих оригинала – нису лоши и преводи, особито они посрбљени!
- СТЕРИЈА: Добро, добро, брате Атанасије... Одобрићу да се у наредној години у Београду изведу, поред данас већ игране *Смртии Стефана Дечанског*, још и *Ајдуци*...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: То жалостно позорје си ми већ обећао...
- СТЕРИЈА: Јесам, а сад додајем да ћу приготовити ново весело позорје под насловом *Женидба и удадба*. Још ћу одобрити за играње и весела позорја *Превара за њревару* и *Волшебни маџарац*. И нећу тражити никакву списатељску накнаду!
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: За то ти много захваљујем!... Ах, ево и позоришног управитеља нашег, господина Петра Радовановића!.. Као да је чуо да разговарамо о новцима, односно о списатељским накнадама!...
- ПЕТАР
РАДОВАНОВИЋ: (*Задовољно*)
Добар дан уважена господо!... Прво морам поздравити нашег списатеља, уваженога господина Поповића и честитати му на изјадном успеху његовог жалостнога позорја о Дечанском! Од срца честитам, господине Стерија! Видели сте и сами са колико је удовољствија гледатељство пратило Ваше позорје и како га је плескањем наградило!
- СТЕРИЈА: Хвала Вам, господине Радовановићу!
- ПЕТАР
РАДОВАНОВИЋ: Ужegli смо позоришно расветленије у Београду, у нашој новој престоници и надам се да ће театар имати овде више среће но у Крагујевцу... Морамо што пре окупити добре актере, да нам не глуме само млађи чиновници и ђаци из љубави према театру... Зато ће нам бити потребита стална субвенција... Колико видим, светли књаз Михаило ће нам је одобрити!...

- СТЕРИЈА: То је врло пријазна вест...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Зато ћемо још овог месеца играти неколико нових представленија... А у Србским новинама позвати да нам се јаве сви који глумити желе и замолити писце и преводитеље да нам пошаљу текстове за играње...
- СТЕРИЈА: Надам се да ћеш и ти, Атанасије, написати штогод...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Хоћу, већ сам написао позорје *Краљевић Марко и Арајин* и играћемо га на дан имена господара и књаза сербскога Михаила 7. децембра... А волео бих, Јоцо, приказати на нову, 1842. годину неко твоје весело позорје...
- ПЕТАР
РАДОВАНОВИЋ: А за десет дана приказаћемо и Вашег *Кир-Јању*, господине Поповићу!
- Претпостављање у амбијенту позоришне дворане. Извођење позоришне представе.*
- Сцена из Кир-Јање – дејство треће, позорје I, монолоџ Кир-Јање о новцу.*
- Ајлауз.*
- ПЕТАР
РАДОВАНОВИЋ: Зрителји су, господине Поповићу, срдечно примили Вашег *Тврдицу* или *Кир-Јању*! Залуд сте се прибојавали да ће београдски зрителји, међу којима има добар број Цинцара, остати хладни према овом веселом позорју.
- СТЕРИЈА: Моје намереније није било с *Кир-Јањом* народ грчки на поруганије изводити. Ја имам довољно узрока грчки род не иначе него с почитанијем предсретати... Моје је намереније при писању *Тврдице* било, таково дело написати које би гледатеља разгалило и с науком живљења упознало. Исмејао сам среброљубије као ману која живот упропашћује. Радоваћу се ако ово дело кадро буде моје име и у позније векове с истим дејством, које сад производи, пренети и задржати.
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Биће и у будућности тако!
- ПЕТАР
РАДОВАНОВИЋ: Хоће, уверен сам!

СТЕРИЈА: Дајем новоустановљеном Театру на ђумруку у Београду да на нову, 1842. годину игра моју нову комедију *Женидба и удадба...*

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Лепше не можемо почети ново лето!

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: Хвала ти, Јоцо, као брату!

Претшапање у акустичку позоришне дворане. Извођење позоришне представе.

Сцена из Женидбе и удадбе.

Айлауз уз повице "Браво!"

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: Пљесак задовољних зритеља, драги мој Јоцо, најбоље је сведетелство да им се ово твоје весело позорје *Женидба и удадба* одиста свидело...

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Да, да, већ су ме неки од зритеља питали када ћемо повторити *Женидбу и удадбу...* Ништа одређено им нисам могао рећи, али сам их позвао да дођу гледати Злу жену, коју намеравамо играти кроз петнаестак дана...

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: Чини ми се да гледатељи радије долазе на жалосна позорја нашег Стерије. Зато ћемо већ почетком фебруара играти *Ајдуке...*

СТЕРИЈА:

Мило ми је што зрители радо гледају представленија из прошлости наше... Али, ваља имати на уму и како се та дела представљају!

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Наши актери играју све боље...

СТЕРИЈА:

Важно је представљати дела поучителна, али добро и са вкусом, јер ваља увек имати на уму да је театар школа!

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Зато радо и приказујемо, господине Поповићу, Ваша и дела нашег Атанасија!... Али, нећемо заборавити ни стране писце...

СТЕРИЈА: Ту морамо бити обазриви! Немојмо се поводити оном недотупавном мисли: ово је дело разглашено као класично па ћемо га превести и представити; јер, што је за један народ сходно, за друге може бити или без цене или шкодљиво...

АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Имаш ли ти. Јоцо, какав превод?

СТЕРИЈА: *(Размишљајући)*
Нешто ћу већ припремити... Налазим да ће бити полезно да наши зрители виде драму Виктора *Иџоа Анђело тиранин од Падуе*. Драму сам већ почео преводити и надам се да ћу тај превод брзо зготовити, мада имам много послова у Попечитељству просвештенија.

ПЕТАР
РАДОВАНОВИЋ: О томе не треба бар мени, секретару Попечитељства, да говорите! Врло добро знам колико сте закона припремили и колико се Ваших цењених дописа заводи... И шта чините за устројеније Србске науке академије! И коју бригу имате за Музеум установити! Али, не занемарите наш Театар, који је пре свега Ваше позориште!

АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: У праву је наш управитељ. Гледатељи просто хрле у театар када се играју твоје ствари, Јоцо! Театар на ђумруку, који смо лепо сада и проширили те може примити већи број зрителиа, је твоје позорје! Зато смо са удивљенијем у Србским новинама и изrekli јавну благодарност што си нам бесплатно уступио своје комаде на приказивање.

СТЕРИЈА: Благодарим, али потребито није било... То зрители не морају знати!... Него, кад споменуше новине, требало би штогод учинити да наше представе имају више одјека! Поред обавести ваљало би да зрители у њима прочитају и коју рецензију.

АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: То ћемо тешко постићи. Мало има искусних који би могли писати театарне критике!

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Ја бих предложио, господине Поповићу, да Ви штогод напишете о нашим представљенијама.

СТЕРИЈА: Написаћу и ја штогод, али не могу радити рецензије представљенија својих дела!

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ: Можеш, брате Јоцо, писати рецензије под псевдонимом!

СТЕРИЈА: Писаћу једино под псевдонимом, али и тако не о својим делима!

Преишање у акустику позоришне дворане. Извођење позоришне представе.

Сцена из Покондирене тикве.

Ајлауз. Пошћо се ајлауз пошћено ујшша, почње разговор на фону жагора љублике.

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Примите моја честитања, господине Поповићу! Гостујућа трупа Максима Брежовског, или “летећи дилетанти”, који нам дођоше у Београд после гостовања у Загребу, почели су са својим представљенијима пре четир дана приказом Вашег *Милоша Обилића*, а вечерас, ето, одиграше Ваше весело позориште названо Покондирена тиква... У Загребу су га, кажу, играли под насловом *Ојанчарица по моди или ојанчени ојанак*...

СТЕРИЈА: Да, тако су то весело позориште тамо звали...

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Морам да кажем – добри су то глумци! Бога ми, имају и лепе глумице! Максим Брежовски умео је окупити одличну трупу.

СТЕРИЈА: Сваки списатељ може бити само задовољан кад му дело представљају такви глумци! О, ево и господина Максима Брежовског, управитеља гостујућег позоришта!

МАКСИМ

БРЕЖОВСКИ: Моје најдубље штовање, господине Стерија! Дobar вече, господине Радовановићу!... Како сте задовољни нашим представљенијем?

СТЕРИЈА: Сад рекох господину Пери: Ваши актери, господине Брежовски, отлично представљају.

МАКСИМ

БРЕЖОВСКИ: Врло ме радује Ваша оцена, господине Стерија.

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Имате добре глумце. Било би добро да се ваше позориште дуже задржи у Београду.

МАКСИМ

БРЕЖОВСКИ: Задржаћемо се у Београду док нас публика буде желела...

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Господине Брежовски, ми имамо у Београду отворен течај за сталне актере. Можда би неко од Ваших чланова желео овде сталним актером бити?

МАКСИМ

БРЕЖОВСКИ: Мислим да има таквих... О томе ћемо, господине Радовановићу, још разговарати! – Но, господине Стерија, ми ћемо и сутра играти Вашу *Покондирену њишкву* и врло радо бих Вас поздравио у театру!

СТЕРИЈА: Захвалан сам на позиву, господине Брежовски. Свакако ћу и сутра доћи... Идем сада поздравити актере... Збогом, господо!

Амбијентни мање просјорије – канцеларија у Појечитиљсјиву просветијенија.

СТЕРИЈА: *(Звонећи звоном)*
Миловане, Миловане, та где си? Одмах дођи!... Ах, тај фамулуз, кад је потребан никад није ту!
(Поново звони)
– Миловане!

МИЛОВАН: Изволите, господине началниче! Управо доходим од господина попечитеља, послао је овај допис да га и Ви оверите својим потписом, па да га адресанту пошаљемо; а ево Вам и данашњих Србских новина...

СТЕРИЈА: Ево, одмах ћу ти потписати.
(Појисује се мрмљајући док брзо чита њекси допис)
И – благодарим на новинама...

МИЛОВАН: Нема на чем, господин-началниче! Одох ја сад! Збогом, господин-началниче!...

- СТЕРИЈА: Збогом Миловане... И немој заборавити да ми наручиш кафу!
- МИЛОВАН: Наручићу, господин-началниче!
- СТЕРИЈА: Хм! Да видим има ли у новинама штогод о театру.
(Прелистава новине)
А, ево, најзад рубрике Театар. Умилостивио се уредник штампати једну рецензију о театру, и то баш о мојој *Покондиреној тикви*, још пре седам дана приказаној. Ко пише? Потписан је В. Стојадиновић. Да видим шта каже:
(Чита најпре брзо и полуљасно, скоро мрмља, па засијане и почне читати гласније)
“...штета је у томе што је Г. Сочинитељ дело ово раније писао, и што оно овде духу народа нашег није сасвим соодветено...” Хм!
(Размишљајући)
Јесте да сам Покондирену тикву раније писао, али нисам согласан да дело не одговара и овој средини, београдској... Као да овде нема уображених госпођа и фрајлица, које се на Беч и Париз угледају? И није ли Покондирена тиква и при повторавању приказа добила силан аплауз, што значи да се зрителима свидела?

Музички прелаз.

Акустика позоришне дворане.

Сцена из Лаже и паралаже. Следи велики аплауз.

Разговор кроз жагор ледалаца који из позоришта излазе.

ПЕТАР

РАДОВАНОВИЋ: Бога ми, господине Стерија, вечерас смо у театру имали одабрани публикум. Све сами професори, списатељи и новинари...

СТЕРИЈА: Јесте, господине Радовановићу, било је и више чланова Друштва србске словесности, који су пре три дана имали ванредно заседаније. А за који дан они ће се окупити на главно заседаније, те морамо добро пазити шта ћемо тада играти...

АТАНАСИЈЕ

НИКОЛИЋ:

Играћемо, може бити, неки нови комад... Но, реци нам, Јоцо, што мислиш о представленију вечерас, о *Лажи и паралажи*?

- СТЕРИЈА: Актери су вечерас верно тумачили додељене им улоге, а и лепо су говорили.
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Јеси ли нам зготовио неки нови превод, Јоцо?
- СТЕРИЈА: Нисам још... Немам времена од силних послова. И сам знаш, колико сам делао да се установи и почне радити ова наша академија наука, односно Друштво српске словесности... Напокон се и то остварило! Ипак, нешто сам започео да преводим. Мислим да ћу вам за месец дана дати превод драме *Ернани* великога Виктора Игоа, тако да ћете већ јулија месеца моћи да га играте...
- АТАНАСИЈЕ
НИКОЛИЋ: Зар не можеш раније довршити превод?
- СТЕРИЈА: Нећу моћи, јер ћу јунија у Вијену путовати да видим како наше државе питомци тамо уче...
- ПЕТАР
РАДОВАНОВИЋ: Да, да, наш господин Поповић у попечитељству просвештенија обавља послове за тројицу!
- СТЕРИЈА: Тако је, драги пријатељи, али у попечитељству ја сам само оно – ство!
- ПЕТАР
РАДОВАНОВИЋ: (*Смејући се*)
Али сте у театру први списатељ!
- СТЕРИЈА: Зато ми је вазда и мило овде доћи!
- Преишање у амбијенту собе – као у првом њризору.*
- Шушкање њирира, њребирање рукоииса.*
- СТЕРИЈА: (*Сећа се, размишљајући*)
Ваља ми све ове рукописе спаковати и понети! Сви ме они највећма сећају на представленија у Театру на ђумруку...
(*Прелистава рукоиисе*)
Ах, ево и прерађеног мог првог дела, жалостног позорја *Светислав и Милева*... А шта је ово пришпенд-ловано за први лист... Гле! То је она критика почившега Владислава Стојадиновића-Чикоша у Србским новинама на представљеније *Светислава и Милеве* 1842. године. Да се подсетим шта је писао

(*Чииа*)

“Театар је био дубке пун зрителима, који су са пуним задовољством представленије ово гледали; изузимајући неке, који су раније печатано сочиненије ово читали, и готово га на изуст знају, па су у томе нешто примечавали, што је ово или оно из печатаног дела изостављено. Но овде би им имао приметити, да је друго писати театарно сочиненије за само представленије, а друго за печатњу и читајући публикум.” Хм! У праву је! Али, дело сам ово од срца писао и своје мненије о паду Србије изложио... Али, тад сам био млад, театру невичан, па сам позорје ово прерадити морао! – Ну, што је сад ово? Хм!... Рукопис веселог позорја Судбина једног разума...

Сцена из “Судбине једног разума”, али није реч о јавној представи.

СТЕРИЈА:

(*Присећајући се*)

Да, писао сам ово позорје под називом Судбина једнога разума имајући велику љутњу на доктора Милована Спасића... Али, ја нисам карактер Докторов у том веселом позорју копирао с карактера г. Спасића; личност овде нема места, него је доктор философије изведен и састављен из речи, које се у књигама господина Спасића налазе. Желео сам да Доктор у комедији преобрази се и тако сам водио дејство ка разрешенију. Доктор се од своје лудости излечио помоћу дрвета из Сенегамбије, које има чудоредно дејство да паметног залуди, а залуђеног врати памети... А то непостојеће дрво Спасић је у своме Земљеописанију описао! Позорје ово, чије се дејство збива у Београду, завршио сам речима опамећеног Доктора, који говори: ‘Боље је бити и добар терзија, него жалосни доктор философије’. Да, но што ми то вреди! Комедију ову нисам успео до савршенства довести и тако узвратити на све оно што ми је вајни доктор Милован Спасић чинио, пошто ме је нападао гдегод и кадгод је могао. Та и он је један од повода што из Београда хоћу отићи... Доктор у Судбини једног разума дође као нека врста ‘ученога’ Светозара Ружичића из *Покондирене џикве*, само је мало друкчији...

МИЛОВАН :

Господин-началниче, јесте ли спремни?

СТЕРИЈА:

Скоро ћу!

МИЛОВАН: Пожурите, молим Вас, приспео је већ фијакер...

СТЕРИЈА: *(Расејано)*
Приспео? Хм!... Нека почека мало!

МИЛОВАН: Почекаће фијакер, али вас лађа неће чекати!

СТЕРИЈА: Ево, одмах ћу ово спаковати! А ти, Миловане, однеси онај пакет у фијакер!

МИЛОВАН: Хоћу, господин-началниче!

СТЕРИЈА: Колико само има књига и папира!
(Нервозно)
Све понети не могу! Замолићу госпоју Петронијевић да ове књиге остану овде, па ћу их другом приликом однети!

Куцање на вратиима.

СТЕРИЈА: Слободно!

ГОСПОЂА
ПЕТРОНИЈЕВИЋ: *(Улазећи)*
Добро вече! Ви, господине Стерија, заиста напуштате наш Београд?! Све сам мислила да ћете се одљутити!

СТЕРИЈА: Нисам ја љут на Београд, најмање на вас, госпођо Петронијевић... Срдим се само на појединце...

ГОСПОЂА
ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Прошлого месеца била сам два пута у Театру код Јелена. Гледала сам Вашег *Кир-Јању*...

СТЕРИЈА: *(Са горчином)*
И за то весело позорје оптужили су ме да сам га са немцкога превео! Можда се сећате, прошле године јавно сам понудио 100 талира оному ко докаже да је то истина! То је тврдио Милован Спасић, знате онај филозофије доктор из Шумадије, за кога се говори како је своју докторску диплому купио негде у Европи за триста талира! И он ми је овде живот загорчао!

ГОСПОЂА
ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Та немојте к срцу примати Спасићеве оптужбе! Сви у Београду знају за његове лудорије!... Ваша позорја и сада се у Театру код Јелена, као што беше и некад на ђумруку, радо играју... Гледала сам и ваш превод *Скайнових ђаволија* и сита се насмејала!

СТЕРИЈА: Мило ми је ако је ваистину тако!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Тако и никако друкчије, господине Стерија! Зато ми је и жао што хоћете да напустите наш Београд. И не само зато: жалим што сте исувише к срцу примили неколике неспоразуме до којих је у нашој јавности дошло последње две-три године!

СТЕРИЈА:

А како другачије могу примити, госпођо Петронијевић, када је начињена читава афера око оне безразложне тужбе др Милована Спасића против мене... И то ме тужи Спасић, којем сам ја дао повољно мишљење да му се омогући завршетак школовања на страни!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Он, на кога се сви, како чујем, жале, Вас да тужи?!

СТЕРИЈА:

За свашта ме је оптужио... На пример, како сам гонио и нападао средњошколске наставнике, који су на ту клевету одговорили да сам их ја свагда и у свима одношенијама са сваком учтивости предусретао. Исто су одговорили и инспектор и писар Типографије... А сви професори Лицеја, потврдио је сам ректор Константин Бранковић, изјавили су да их у службеној дужности никада нисам ни нападао ни прогонио! Спасић ме је тужакао и клеветао!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: *(Изнађено и револтирано)*
Зар он?!... Та није могуће!

СТЕРИЈА:

Да, да, тај “паризлија” који је у Берлину ко зна како докторирао схватио је да само нападима може прикрити своје незнање... Али, он може тако говорити, јер је из Србије, а што нигде ништа честито урадио није то се мало кога овде тиче! Али, не љутим се ја само на “паризлије”... Невоља је што овде и “Швабе” против “Шваба” устају!... Но, немојмо о томе!...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Како то – “Паризлија” па у Берлину докторирао?!

СТЕРИЈА:

На моју препоруку добио је школовање у Француској... После је отишао у Немецку, где је, како Вам рекох докторску диплому купио...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Ох, Боже, зар је и то могуће?!...

СТЕРИЈА: Да, да, и то се ради!
(Мења њему)

Но, госпођо Петронијевић, добро је што сте дошли...
Управо сам мислио питати Вас могу ли ја ове књиге и
списе код Вас оставити, јер их сад нисам у стању све
понети. Не задуго доћи ћу и њих да пренесем у Вршац!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Можете, господине Стерија, само их Ви ту оставите и
не брините ништа! Но, ја све мислим да ћете се Ви
нама из Вршца брзо вратити и остати!...

СТЕРИЈА: Хвала Вам, много Вам хвала, госпођо Петронијевић!

Куцање на вратиима.

МИЛОВАН: (Улазећи)
Јесте ли завршили паковање, господине началнице?

СТЕРИЈА: (Нервозно)
Нисам још... Немој ме прекидати!... Узми онај свежањ
и носи их у фијакер, Миловане!
(Љубазније)
Хвала, госпођо Петронијевић!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Срећан вам пут, господине Стерија! И немојте забо-
равити наш Београд, већ нам се вратите!...

СТЕРИЈА: Вратићу се по књиге, свакако!... Довиђења, госпођо
Петронијевић!

Госпођа Петронијевић одлази.

СТЕРИЈА: (Размишљајући)
Хм!... Немам више ја шта овде тражити!... Нису мени
противници само отечествени синови, него и они што у
Бечу стекоше науке... Млади Бранко Радичевић. Није
ли мене у сатиричној млади Бранко Радичевић у сати-
ричној поеми *Пуџ* магарцем назвао, а Ђуро Даничић,
зато што сам професор природнога права на Лицеју,
сматра ме за врло слабога јуристу... Не могу више
трпети такве увреде због којих и здравље могу изгу-
бити!... Зато и идем из Београда! Ревностно и усрдно
радио сам толике године не само у службеном дело-
кругу, него и на пољу књижевства србског... Желим
остале дане живота свога провести у миру...

Енерџично куцање на раџима.

СТЕРИЈА: Слободно!

МИЛОВАН: *(Улазећи, нервозним гласом)*
Та, гос'н началниче, јесте ли спремни?

СТЕРИЈА: *(Одлучно и ведро)*
Јесам, Миловане, јесам! Полазимо!

МИЛОВАН : Но, хвала Господу Богу!

Фијук бича, ѿојоѿ одлазећих кочија.

Музички ѿрелаз – “Банаћанка коло” на ѿамбурама или са Великим народним оркестром РТС.

Амбијент ѿрџа... Разџговорни жаџор џомиле који је ѿосѿејено уѿишава.

МУШКИ ГЛАС I: Гле, долази наш Шандор Кумановић!... Шта ли то доносе његови људи?

МУШКИ ГЛАС II: Носе неки барјак и поцепане протоколе крштених!

ЖЕНСКИ ГЛАС: Један део тих протокола на мађарском су већ спалили, а ове ће вероватно исцепати и запалити овде, пред Градском кућом!

МУШКИ ГЛАС I: Гле, пењу се са заставом на торањ Саборне цркве?

ЖЕНСКИ ГЛАС: Каква је то застава?

МУШКИ ГЛАС II: То је српска застава, је ли тако, господине Стерија?

СТЕРИЈА: Како би црвено-бело-плава могла бити српска застава?

АЛЕКСАНДАР

ШАНДОР

КУМАНОВИЋ: *(Одлучно и радосно)*
Браћо и сестре! Живела слобода! Наша, српска застава виори се на Саборној цркви!

СТЕРИЈА: *(Јеѿко)*
Чија застава?

АЛЕКСАНДАР

ШАНДОР

КУМАНОВИЋ: Зар не видите, господине Стерија, српску заставу на Саборној цркви?

СТЕРИЈА: Не видим!

АЛЕКСАНДАР
ШАНДОР
КУМАНОВИЋ:

Онда сте Ви, господине Стерија, слепи код очију!

СТЕРИЈА:

Видим ја, врло добро видим, но ви, господине Кумановићу, изгледа ми, иако сте трибун народни, не познајете српску заставу!

АЛЕКСАНДАР
ШАНДОР
КУМАНОВИЋ:

Та Ви не знате шта је српско знамење! Српску смо тробојку попели на цркву, а сада ћемо мађарску тробојку скинути са еркера Градске куће! Је ли тако браћо Србљи?

МУШКИ ГЛАС I,
МУШКИ ГЛАС II и
ЖЕНСКИ ГЛАС:

Тако је ил' никако! Живела слобода!

СТЕРИЈА:

Господине Кумановићу, српско знамење нисте истакли на цркви... Да је српско онда би било зацело – црвено-плаво бело, а не црвено-бело-плаво...

АЛЕКСАНДАР
ШАНДОР
КУМАНОВИЋ:

Та шта ви знате!

СТЕРИЈА:

Како не бих знао, кад сам се из Србије отоич вратио!... А не и бих вам препоручио ни мађарску тробојку да скидате!...

АЛЕКСАНДАР
ШАНДОР
КУМАНОВИЋ:

Знам, знам, вратили сте се да нам воду мутите! Скинућемо мађарску тробојку и попалити ове преостале протоколе писане на мађарском, нису нам потребни! Је ли тако, браћо?

МУШКИ
ГЛАСОВИ I и II и
ЖЕНСКИ ГЛАС:

Тако је, Шандоре! Живео наш вођа Шандор Кумановић!... Живео!...

СТЕРИЈА:

(Са ѓорчином)
Немојте то чинити! Не требаје нам завађати се са Мађарима!

МУШКИ ГЛАС I: Хоћемо!

МУШКИ ГЛАС II: Дабоме да хоћемо, нисмо ми мађарони!

ЖЕНСКИ ГЛАС: Хоћемо! Доле мађарони!

Граја се повећава уз њовике: "Живела слобода!", "Уа, мађарони!" итд. Чује се и њламен сагоревања ѡројкола на мађарском језику.

Прећањање у амбијенту ентеријера Владичанског двора. Повремено се чују ѡцњи из даљине.

СТЕРИЈА: Али, драги мој пријатељу, Стефане, ти као владика мораш у овом одсудном часу остати овде у своме двору!

АЛЕКСАНДАР
ВОЛИЋ:

Да, да, Стерија је у праву, Стефане! Твој одлазак могао би се свакојакo тумачити!...

ГЕОРГИЈЕ
ДЕМЕТАР:

Чујете ли како пуцњи одјекују!... Не пише нам се добро! Ова 1848. само нам зло може донети!

АРСЕНИЈЕ
ГАВРИЛОВИЋ:

Драги мој Стефане, мислим да не би било корисно да се из Вршца удаљаваш!... Обичном свету много значи присуство владике Стефана Поповића!

ВЛАДИКА
СТЕФАН
ПОПОВИЋ:

Добро, остаћу, са божијом помоћи, драги моји пријатељи! Али, бојим се да се ово за српску ствар неће добро завршити!..

СТЕРИЈА:

То је једини могући гест!...

АЛЕКСАНДАР
ВОЛИЋ:

Та ти је добра, владико!

ГЕОРГИЈЕ
ДЕМЕТАР:

Православно становништво ће се ваљда мало смирити кад дочује да је владика са нама!

АРСЕНИЈЕ
ГАВРИЛОВИЋ:

Морамо стишати распаљене страсти!... Из њих пламен може свакога часа букнути!

АЛЕКСАНДАР
ВОЛИЋ:

Наспрам оволике редовне војске којој командује пуковник Дамјанић, вршачки Немци формирали су свој Грађански кор са 1200 људи сврстаних у шест добро наоружаних чета...

Зачује се жестиока љуцњава.

МУШКИ ГЛАС I: *(Улази задихан)*
Пресветли владико, помозите!... Избили су сукоби!...

ВЛАДИКА
СТЕФАН
ПОПОВИЋ: Сукоби?! Какви сукоби? Ко пуца?

МУШКИ ГЛАС I: Изгледа да је наш Шандор Кумановић са свог прозора припуцао према Школском сокаку на улана, док је овај јурио и трубио позивајући у борбу Грађански кор!...

ВЛАДИКА
СТЕФАН
ПОПОВИЋ: Да није тај неразумни Кумановић кога убио?

АРСЕНИЈЕ
ГАВРИЛОВИЋ: Од њега се друго и не може очекивати! Та шта је имао пуцати?

МУШКИ ГЛАС I: Убио је, како говоре, тог улана што је хушкао на рат!...

МУШКИ ГЛАС II: *(Долазећи задихан)*
Страдао је само коњ... Улан је жив наставио да труби и зове у бој! Немци су се одмах окупили у своје чете!... Убили су већ Александра Кумановића!... Ваше пресвештенство, помозите!

АЛЕКСАНДАР
ВОЛИЋ: Убили Кумановића?! Зар већ? Ето, јесам ли вам рекао: Немци су се добро организовали!

СТЕРИЈА: Морамо примирити ситуацију!

ВЛАДИКА
СТЕФАН
ПОПОВИЋ: Шта ми ваља сада чинити?

МУШКИ ГЛАС I: Не дајте да до сукоба дође! Многи у граду мисле да је створена прилика за општу пљачку...

АРСЕНИЈЕ
ГАВРИЛОВИЋ: Родољубци тако постају кесољубци!...

ВЛАДИКА
СТЕФАН
ПОПОВИЋ: Ако дође до сукоба у граду, настаће и општи покољ!... Морам се обратити за помоћ моме пријатељу, мађарскоме војноме команданту Естерхазију...

СТЕРИЈА: То би могло бити решење!...
(*За себе*)
Који је белај мене у Вршцу дочекао!...

ВЛАДИКА
СТЕФАН
ПЕТРОВИЋ: Господо, драги моји гости, ја се морам сада повући да још данас, дакле, 11. јулија ове несретне 1848, напишем писмо и о свему обавестим Естерхазија! Збогом, господо!

Пуцњава бива све жишћа.

Музички прелаз – "Моравац" коло.

Звона са Саборне цркве у Београду. Амбијент омање собе. Звоно на улазним вратима.

ГОСПОЂА
ПЕТРОНИЈЕВИЋ: (*Ошварујући врата, изненађено, али љубазно*)
О, знала сам ја, господине Стерија, да ћете се Ви вратити у Београд! Мило ми је што сте нам опет дошли!...

СТЕРИЈА: Добар дан, госпођо Петронијевић! Ваше се предвиђање остварило стицајем околности!

ГОСПОЂА
ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Да, да, знам, читала сам у новинама...

СТЕРИЈА: Очекује се да за који дан Вршац падне у руке Мађара. А све је то почело одмах пошто сам се вратио у свој град, негде средином прошле године. Најпре су се Немци и Срби сукобили, па су ратовали све време и у околини града... Српски својевољци, којима су командовали Стеван Книћанин и ђенерал Тодоровић, 7. јануара освојили су Вршац и тада је настала трочасовна пљачка немачких кућа. Ђенерал Тодоровић је одмах установио Одбор Окружија Вершачког, у томе сам Одбору и ја био членом. Прво што је тај Одбор учинио било је израженије привржености цару Фрањи Јосифу I у адреси што је одаслана патријарху Рајачићу... Ја сам се после тога удаљио од Одбора. Разне непријатности догађале су се у вароши особито Немцима, којима је досуђена велика контрибуција за издржавање Книћанинових трупа... А мога пријатеља, Владика Стефана Петровића оптужили су да је с бунтовницима и ребелијантима у споразуменију био и свргли га...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Та Ви сте, господине Стерија, тамо у Вршцу били у правом рату!

СТЕРИЈА: И још горе од рата... Кад је рат, то се боре две војске... А у Вршцу их је било више: Мађари, Срби, Немци... И Срби су устали против Мађара, а на страни бечкога ћесара... И шта ми је било чинити? Да сам остао, могли су ми викати како сам мађарон, као што су то и почели чинити... Нисам хтео тамо остати, где се толико глобило и отимало... Ту је бедни народ највише страдао... А сви су се, тобож, са народно добро залагали! И они, који су се обогатили разбежали су се. Видео сам већ неке и овде, у Београду!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Баш страшно!... Ах!... господине Стерија, ми смо се одмах распричали, а Ви треба да се одморите! Само извол'те, Ваша соба вас чека! Извол'те!

СТЕРИЈА: Хвала Вам, госпођо Петронијевић, што имате места и разумевања за старог станара!

Прејилање у амбијенту екстеријера. Чују се различити појаси: "Вајра!", "Вајра", "Јелен' жори!", "Зовиће вајрогасце!"

СТЕРИЈА: Боже, гори Старо здање, звано "Код Јелена". Толики је пламен да ништа од њега остати неће!

ГЛАСОВИ: – Ево ватрогасаца! – Сад је већ касно! – Забога, господине, склоните се, ухватиће Вас пламен!

СТЕРИЈА: *(Вајајући се)*
Са овом зградом и театар је изгорео... И то мој театар!...

МИЛОВАН: Пожар је подметнут! У то сам сигуран!

СТЕРИЈА: Како то мислите?

МИЛОВАН: О, то сте Ви, господине началниче! Откуд Ви? Значи ли то да сте и Ви избегли?

СТЕРИЈА: О, здраво, Миловане... Нисам приметио да си ти... Ах, та моја кратковидост!...
(Знајући жељно)
И шта кажеш, овај пожар у нашем лепом "Старом здању", званом "Код Јелена" је подметнут?

- МИЛОВАН: Подметнут, господине началниче, дабоме да је подметнут! Кажу да су ово здање у чијим је хотелским собама било много избеглица из Бачке и Баната, запалила два Италијана, који су симпатизери мађарских револуционара...
- СТЕРИЈА: Има и таквих... Али, то Србљи нису, већ Италијани...
- МИЛОВАН: Да, Италијани, господине началниче! Изгоре нам и позориште у којем сам не једном уживао гледајући Ваше комаде. И сад се сећам Вашег *Кир-Јање*... Али Ваш *Сан Краљевића Марка* све је надмашио... Како смо после представе улицама заносно певали ону Устај, устај, Србине!
- СТЕРИЈА: *(Са скејсом)*
Може бити, може бити! Само треба гледати на кога се устаје!
- МИЛОВАН: Да, да, са овом зградом нестаде нам театра... Ко зна, гос'н началниче, кад ће Београд опет театар имати!
- СТЕРИЈА: Немој ме, Миловане, звати началником кад то више нисам!
- МИЛОВАН: Ви сте, господине Стерија за мене увек началник... Ја бољег началника од вас нисам имао, нити ћу имати!

Претпостављање у амбијенту Стеријине собе.

- СТЕРИЈА: *(Прелиставајући новине)*
Србске новине опет не печатају мој апел да се испита случај владике Стефана Поповића...
(Сумњичаво)
Биће да цензор не допушта...Хм!... Како да помогнем моме пријатељу Стефану, који је, јоште јануара месеца, ни крив, ни дужан, ражалован и упућен на боравиште у манастир Фенек док се “кривица не испита”... – И кад сам из Вршца писао о неправедном поступку према њему Србске новине су објавиле моје дописе... А сада неће!...
(Размишљајући)
– Није ми друго чинити до да овај апел печатам као оглас у новинама... Хм! Да видим где ми је тај текст...
(Пребирући по харџијама)
– Ах, ево мог концепта!

Куцање на вратима.

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Господине Стерија, извињавам се, куцала сам неколико пута, али ме нисте изгледа чули! Донела сам вам кафу!... Ви сте, канда, нешто срдити?!

СТЕРИЈА: Како не бих био срдит!... Србске новине печатале су све што сам им Вршца писао, а сад неће овај апел да се испита случај мога пријатеља, владике Стефана Поповића...

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Ах, да, читала сам ваше дописе о владици Поповићу. И још се не зна што су га рашчинили?

СТЕРИЈА: Не зна се, нити се штогод може наслутити...Мораћу свој апел објавити као оглас!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Шта мислите написати?

СТЕРИЈА: Ја сам скицу начинио, препис послао, али нису објавили... Ево, и ово сам саопштио

(Чита)

“...Трећи скоро месец протиче, од како је српски епископ Стефан Поповић у манастир послан и још не знамо каква је и колика је кривица његова. Патријарх шиљући га у манастир писмено му саопшти, да га је народ епархије његове тужио. Ко је тај народ? Обштина вршачка није, осим неколико лица, највише њих 20 који су већом части у одбору, а који су му себичности ради, не смевши јавно у потаји непријатељски...”. Да, да, потребито је да се “његово преступљење извиди, да му се Панчевци и Земунци не ругају, не знајући шта је скривио, што којекакви неродољубци него кесољубци измишљавају и пустолове...”.

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: У праву сте, господине Стерија, истину треба изнети на видело!

СТЕРИЈА: То и желим, али, изгледа, неко то не одобрава!

ГОСПОЂА

ПЕТРОНИЈЕВИЋ: Немојте се само Ви једити, господине Стерија... Извол’те, молим Вас лепо, попијте мало кафе... Све мора доћи на своје место, па ће и ваш оглас учинити да се истина дозна! А сад морам ићи, пријатно вам желим!

Музички моћив – ѿамбурашки оркестар. Коло Банаћанка.

АЛЕКСАНДАР

ВОЛИЋ:

Бога ми, драги мој Јоцо, ти се ожени чим дође из Београда! Честитам, искрено ти честитам! Ниси погрешно, узео си добростојећу удову! Јелена, удова Јоахима Маноиловића, који некад беше прави сиротински отац, има шта у брак принети... Јесте да је нешто старија од тебе, али је, брате, добра прилика!

СТЕРИЈА:

Ех, драги мој, размислио сам се управ сад, кад протутњаше сви ови догађаји и кад за мало времена нестане толико мени драгих пријатеља па остадох сам... Како године иду све сам болеснији па ми не ваља бити сам!...

АЛЕКСАНДАР

ВОЛИЋ:

Да, брате Јоване, како је смрт била прошавшега лета ревностна... Ето, нашег владика Стефана Поповића обори колера...

СТЕРИЈА:

Да, тражећи лека наш је владика умро од колере у селу Бежанији још јунија месеца... А ја сам се узалуд борио и залагао да се његов случај рашчисти! После је за владиком пошао још један мој пријатељ: Павле Арсенија Поповић... Смрт иде и не бира, нити зна за ред!

АЛЕКСАНДАР

ВОЛИЋ:

Забога, Јоване, теби је тек четрдесет и трећа, рано ти је размишљати о смрти!

СТЕРИЈА:

(Тихо, ѿмало ѿајансијено)
Не мислим ја, но мисли она!

АЛЕКСАНДАР

ВОЛИЋ:

Намераваш ли фишкал бити?

СТЕРИЈА:

Не, никако! Хоћу да у миру пишем и издајем књиге...

АЛЕКСАНДАР

ВОЛИЋ:

Пишеш ли већ штогод?

СТЕРИЈА:

Пишем, желим да у једној комедији покажем, сад кад сам се заувек вратио из Београда, како се у српској престолници стари, оријентални и патријархални обичаји повлаче пред новим, преузетим из Париза или Вијене... То ћу покушати приказом сусрета бабе-Станије, која је после тридесетак година, приспела у посету своме сину, Неши, који живи “по јевропски”...

Сцена из комедије Београд некад и сад

- АЛЕКСАНДАР ВОЛИЋ: Лепа ти је то замисао, драги мој пријатељу!... Него, имам впечатленије да ти не можеш без Београда...
- СТЕРИЈА: Могу, брате могу!... Али, заборавити не могу све оно лепо и ружно што сам у том граду доживео... А оно што је лепо – било је у позоришту! Колико су само мојих дела зрители београдски поздравили...
- АЛЕКСАНДАР ВОЛИЋ: Ево и нашег пријатеља Георгија...
- ГЕОРГИЈЕ ДЕМЕТАР: Здраво да сте, пријатељи моји! Здрави били!
- СТЕРИЈА и АЛЕКСАНДАР ВОЛИЋ: Здраво, Георгије! Здраво, брате!
- ГЕОРГИЈЕ ДЕМЕТАР: Чујем, драги Јоцо, да си се оженио... Честитам, честитам! То значи да ћеш се напoкoн скрасити овде у Вршцу!
- СТЕРИЈА: Баш сад рекох нашем Волићу: остаћу овде, јер желим да се књижевству посветим...
- ГЕОРГИЈЕ ДЕМЕТАР: Јеси ли намеран, Јоцо, штогод за театар писати?
- СТЕРИЈА: Већ пишем...
- АЛЕКСАНДАР ВОЛИЋ: Пише о комедију о београдским сликама и приликама... Не може наш Јоцо да се ослободи београдских впечатленија!
- ГЕОРГИЈЕ ДЕМЕТАР: Та, Јоцо, што не напишеш штогод о нашим сукобима, о свему овоме што се случило у Вршцу четрдесет осме и четрдесет и девете?
- АЛЕКСАНДАР ВОЛИЋ: У праву си, Георгије! Бога ми, све што се за протекле две године случило овде заслужује да у књижество уђе!

- СТЕРИЈА: И ја сам тога мненија... Али, то тешко може бити комедија! Могло би бити весело и тужно позорје у исти мах!
- ГЕОРГИЈЕ
ДЕМЕТАР: Нека буде што буде, али, само, брате Јоцо, напиши!
- СТЕРИЈА: Размислићу... Писаћу о неваљалцима што су сваку прилику користили да своје родољубије што уносније продају!... Желим да позорје то буде као нека приватна повесница српскога покрета. Јер, све што је било добро описаће историја, а ја ћу само представити страсти и себичности...

Сцена из 'Родољубаца'

К Р А Ј